

УДК 75 (477)

Цитування:

Карпов В. В., Пекарчук В. М., Філіна Т. В., Майстренко-Вакуленко Ю. В. Творчість Феодосія Гуменюка у становленні і розвитку київської школи історичного живопису. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2023. Вип. 44. С. 53–59.

Karpov V., Pekarchuk V., Filina T., Maystrenko-Vakulenko Yu. (2023). The creativity of Feodosii Humenyuk in the formation and development of the Kyiv school of historical painting. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 44, 53–59 [in English].

Карпов Віктор Васильович,
доктор історичних наук,
в.о. завідувача кафедри культурології та
міжкультурних комунікацій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-3446-9187>
vvkarpoff@ukr.net

Пекарчук Володимир Михайлович,
доктор історичних наук, професор,
начальник юридичного факультету
Пенітенціарної академії України
<https://orcid.org/0000-000277501474>
vladimirprk@i.ua

Філіна Тетяна Вікторівна,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри артменеджменту та
івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-0685-8177>
tfilina01@gmail.com

Майстренко-Вакуленко Юлія Вячеславівна,
кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри комп'ютерних технологій
дизайну і графіки
Національного авіаційного університету
<https://orcid.org/0000-0002-9796-7781>
ymaystrenko-v@ukr.net

ТВОРЧІСТЬ ФЕОДОСІЯ ГУМЕНЮКА У СТАНОВЛЕННІ І РОЗВИТКУ КИЇВСЬКОЇ ШКОЛИ ІСТОРИЧНОГО ЖИВОПИСУ

Мета роботи. Дослідити основні етапи та стилістичні характеристики творчості народного художника України Ф. Гуменюка як яскравого представника київської школи історичного живопису. **Методологія дослідження** полягає в застосуванні таких наукових методів дослідження, як історичний, мистецтвознавчий, аналізу, синтезу, семітичний, що в сукупності дозволило досягнути обґрунтованих результатів дослідження. **Наукова новизна** роботи полягає в узагальненні творчості видатного українського художника Ф. Гуменюка та розгляд в ракурсі становлення і розвитку київської школи історичного живопису. **Висновки.** В результаті проведеного дослідження встановлено, що творчість Ф. Гуменюка є важливою складовою у становленні розвитку сучасної київської школи історичного живопису, в межах якої художником сформовано власний неповторний стиль, що ґрунтується на глибоких традиціях народного мистецтва, іконописного малярства, візантизму, бароко, бойчукізму. В його роботах, що характеризуються багатокомпонентними складними композиціями, сполучаються історичне минуле та сучасні художні варіанти його прочитання. Символічно-алегоричні авторські інтерпретації історичних подій та персон сповнені багатьма сенсами, метафорами та образами, формуючи оригінальне поетичне тло прочитання сюжетів на високопрофесійному рівні. Протягом

©Карпов В. В., 2023

©Пекарчук В. М., 2023

©Філіна Т. В., 2023

©Майстренко-Вакуленко Ю. В., 2023

тривалого часу очолюючи навчально-творчу майстерню історичного живопису, Ф.Гуменюк не лише виховав достойних учнів, але й значною мірою вплинув на формування київської школи історичного живопису.

Ключові слова: історичний живопис, київська школа живопису, Феодосій Гуменюк, Київський художній інститут, авторська стилістика.

Karpov Viktor, *Doctor of Historical Sciences, Professor, Acting Head of the Department of Cultural Studies and Informational Communications, National Academy of Culture and Arts Management*; **Pekarchuk Volodymyr**, *Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Faculty of Law Penitentiary Academy of Ukraine*; **Filina Tetiana**, *PhD in Cultural Studies, Associate Professor, National Academy of Culture and Arts Management*; **Maystrenko-Vakulenko Yuliya**, *Candidate of Art History, Associate Professor, Head of the Department of Scenography and Screen Arts National Academy of Fine Art and Architecture*

The creativity of Feodosii Humenyuk in the formation and development of the Kyiv school of historical painting

The purpose of the work is to study the main stages and stylistic characteristics of the work of the People's Artist of Ukraine F. Humenyuk as a bright representative of the Kyiv school of historical painting. **The research methodology** consists in the application of such scientific research methods as historical, art history, analysis, synthesis, and Semitic, which together made it possible to achieve substantiated research results. **The scientific novelty** of the work consists in summarising the work of the outstanding Ukrainian artist F. Humenyuk and examining it from the perspective of the formation and development of the Kyiv school of historical painting. **Conclusions.** As a result of the conducted research, it was established that the work of F. Humenyuk is an important component in the development of the modern Kyiv school of historical painting, within which the artist formed his own unique style, which is based on the deep traditions of folk art, icon painting, Byzantism, Baroque, and Boychukism. In his works, which are characterised by multi-component complex compositions, the historical past and modern artistic versions of his reading are combined. The author's symbolic and allegorical interpretations of historical events and persons are full of many meanings, metaphors and images, forming an original poetic background for reading the stories at a highly professional level. Heading the educational and creative workshop of historical painting for a long time, F. Humenyuk not only educated worthy students, but also significantly influenced the formation of the Kyiv school of historical painting.

Keywords: historical painting, Kyiv School of Painting, Feodosii Humenyuk, Kyiv Art Institute, author's stylistics.

Актуальність теми дослідження. Сучасне піднесення історичного жанру в живописі та інших видах мистецтва обумовлюється як тією нагальністю і актуальністю, що викликають події останніх років, так і загальною духовною потребою осмислення свого минулого в художньо-образній інтерпретації та пошуками і визначеннями національно-культурної ідентичності. Роботи художників історичного спрямування складають великий мистецький доробок, де представлено велику кількість сюжетів, образів різного стилю, колористики, виразовості, але спільним є те, що вони репрезентують художній погляд на різні сторінки української історії, її видатних діячів, інших персоналій, викарбовуючи і формуючи художнє уявлення глядачів, що викликає почуття співпричетності з історією власного народу, патріотизму, плекання і збереження власної культури і її надбань.

Протягом другої половини ХХ століття серед представників історичної живописної школи вагоме місце посідали столичні, київські художники, з огляду на ґрунтовну діяльність творчих майстерень Київського художнього інституту (нині - Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури), в межах якого виховалося не одне покоління живописців. На початку 90-х

рр. навчально-творчу майстерню історичного живопису очолив видатний живописець і графік, Лауреат Державної премії України ім. Т.Шевченка Феодосій Гуменюк, чия творча спадщина історичної тематики є багатою, різноманітною і впізнаваною в Україні та світі, що й спонукає до детального вивчення і аналізу.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням творчої діяльності та постаті Ф.Гуменюка присвячена, на жаль, невелика кількість наукових робіт. Втім означена проблематика статті знайшла відображення у публікаціях таких дослідників, як Г.Крюкової [7], О.Томенка [10], О.Тонконог [11], М.Соченко [12]; окремо варто згадати альбоми, присвячені творам Ф.Гуменюка [15; 16]; науково-полярні статті в періодиці та на інтернет-ресурсах [6; 8]. Питання ж історичного живопису, його генези, різних аспектів розвитку, стилістики на різних етапах присвячені праці як самого Ф.Гуменюка, так й інших дослідників: М.Стороженка та М.Данченка [9], О. Федорука [13], М. Юр [17] та ін.

Мета роботи. Дослідити основні етапи та стилістичні характеристики творчості народного художника України Ф. Гуменюка як

яскравого представника київської школи історичного живопису.

Виклад основного матеріалу. Народний художник України Феодосій Михайлович Гуменюк народився 1941 р. у селі Рибчинці Вінницької області. З раннього дитинства у нього проявився хист до малювання, який і відзначили вчителі, спонукавши його розвивати. У 1959–1965 рр. Ф. Гуменюк навчався у Дніпропетровському художньому училищі, протягом 1965–1971 рр. був студент Ленінградського інституту живопису, скульптури та архітектури імені І. Ю. Рєпіна. Згодом працював викладачем у Ленінградському вищому художньо-промислому училища імені В. Мухоміної. У 1974 р. Феодосій Максимович був серед учасників першої виставки нонконформістів у Ленінграді, а у 1975 р. організував та взяв участь у першій виставці українських неофіційних художників у Москві [4]. Саме там і тоді були представлені роботи Ф. Гуменюка із зображеннями козаків, а самого художника було звинувачено у націоналізмі, відповідно він з родиною змушений був переїхати до Дніпропетровська, де прожив близько шести років, працюючи над ескізами вітражів. Також за цей час Ф. Гуменюк підготував «Український календар» на 1977 і 1978 роки для одного з видавництв у Варшаві [14]. Українська історична тема, що прозвучала на нон-конформістських виставках насправді була глибоко пропрацьованою художником, і перебуваючи не в Україні, він шукав і цікавився українськими виданнями. Так, «у бібліотеці Салтикова-Щедріна, є український відділ, де Феодосій Гуменюк проводив увесь вільний час, читаючи книги та журнали, що були заборонені на Україні (Грушевського, Яворницького, журнали «Українська хата», «Основа» тощо). Там ... <він> і зацікавився українськими звичаями й обрядами. Читаючи про кожен обряд, Гуменюк проводив свою паралель — у своїй уяві зображав, як відбувається той обряд, і переносив на папір. Це і жнива, коли збирали врожай, і Івана Купала, коли колесо пускали з гори й підпалювали, Обливальний понеділок — після Великодня хлопці обливали дівчат, що не вийшли заміж. «На ярмарок», де везуть глечики на Сорочинський ярмарок» [6]. Також художник зізнавався в інтерв'ю, що захоплення авангардом пережив ще в 1960-ті роки. Під впливом Філонова писав акварелі «під Філонова», але захоплення українською темою — в ленінградській бібліотеці імені Салтикова-Щедріна він прочитав історію

запорозького козацтва Д.Яворницького, «Історію русів», усього Грушевського, проштудював підшивки «Київської старовини». Все це накладало свій відбиток «історичності» та привело в інші стилі у його творчості - бароко, візантинізм, бойчукізм, традиції української парсуни, і зрештою сформувалося у власний стиль, який став невід'ємною візитівкою, впізнаваною і оригінальною [6].

Серед інших проявів «націоналізму» у творчості Ф.Гуменюка було захоплення художником творчістю Тараса Шевченка та національними мотивами, що відверто не сприймалося партійною верхівкою. Твори історичної тематики художника переважно були присвячені історичному минулому України, обрядам, віруванням українців. Слід також зазначити, що мистецтво Феодосія Гуменюка розвивається від «лірики до епіки, від ізоморфності до поетично-ідеалізованої фантазії з ремінісценціями близьких йому артистичних вершин, як-то Візантія, Венеція, українське бароко, бойчукізм. Художник підкреслено уникає чуттєвості, натуралізму, зосереджує увагу на співучості ліній, виразності ритму, кольору, фактури. Виходячи з цього, мистець розробив власну поетику, засновану на сполученні української символіки із сучасними засадами малярства» [14]. Також в роботах Ф.Гуменюка спостерігається вплив кубізму та авангарду, творчості М.Бойчука, Г.Нарбути. Особливу увагу він приділяв сюжетам з історії українського козацтва, які подавав в іншому, ніж офіційна історіографія, світлі (зокрема, твір «Сивий гетьман Іван Мазепа», 1976).

Варто зазначити, що Ф.Гуменюк мав не менш талановитих вчителів, це зокрема *самобутній художник Яків Петрович Калашник (1927-1967), який володів своєрідним баченням світу та творчою манерою виконання. В 1946 році він вступив до Одеського художнього училища, по закінченню якого продовжив професійне вдосконалення у студії малярства у Латвійській академії мистецтв, що на той час була прогресивним закладом художньої освіти, навчаючись у відомих латиських художників Ото Скулме й Едуарда Калниньша. Художник набув там «європейськості», отримав абсолютно інакшу мистецьку школу, що в подальшій його творчості надто вирізнялося серед радянського соціалістичного реалізму, що нав'язувався митцям як єдино можливий творчий метод. Після закінчення академії Я. Калашник викладав у Дніпропетровському*

художньому училищі, де й навчався Ф.Гуменюк. Головним у картинах Я. Калашника був колір із світлотінями, що деякою мірою нагадувало прийоми Ф. Кричевського. Але новаторська викладацька манера, що так захоплювала студентів, викликала спротив і неприйняття у адміністрації училища, що призвело до відкритої конфронтації з керівництвом навчального закладу. За художньою і творчою стилістикою Я.Калашник належав до тієї опозиції, соцреалізму, що згодом оформилася у рух «шістдесятників», які протистояли застою, висловлювали новаторські думки. До такого явища належала й творча манера Я. Калашника, – майже гіпнотична колористика, що дарувала живописним полотнам особливу чарівність [18].

Навчання Ф.Гуменюка у Я.Калашника безпосередньо також вплинуло на формування авторського творчого стилю. Живописні і графічні твори художника з їхнім лаконізмом, монументальністю, дуже своєрідною і виразною декоративністю, багатоплановістю і колористикою найчастіше нагадують традиційні українські килими, щедро орнаментовані рослинними мотивами. На полотнах Ф.Гуменюка представлені фігури, предмети побуту, фантастичні зіставлення зображень, масштабів, просторів, структур, деталей, образів, що створює ефект килиму, в якому кожний елемент є важливою складовою орнаментальної композиції. «Мистецтво Ф. Гуменюка розвивається від лірики до епіки, від ізоморфності до поетично-ідеалізованої фантазії з ремінісценціями близьких йому артистичних вершин, як-то Візантія, Венеція, українське бароко, бойчукізм. Художник підкреслено уникає чуттєвості, натуралізму, зосереджує увагу на співучості ліній, виразності ритму, кольору, фактури. Виходячи з цього, мистець розробив власну поетику, засновану на сполученні української символіки із сучасними засадами малярства» [8]. В його полотнах на історичну тематику відчувається глибина знань з історії України, традицій та обрядів, звичаїв та фольклору українського народу, твори Ф. Гуменюка вирізняються високим ступенем стилізації та метафоричності, в них простежуються впливи народної картини й іконопису. Образи на картинах є не абстраговані, а прозоро-алегоричні, через які передано роздуми художника, його переживання над питаннями гуманності, людяності та справедливості. Митець є першовідкривачем мотиву чумацької ікони — зображення Богоматері й Христа на

висушеній рибині, яке було оберегом чумаків під час походів. До 200-ліття Т. Шевченка (2014 р.) він створив понад 40 ілюстрацій до «Кобзаря».

Рис. 1. «Змієборець (Святий Юрій)», 1978, н.о.

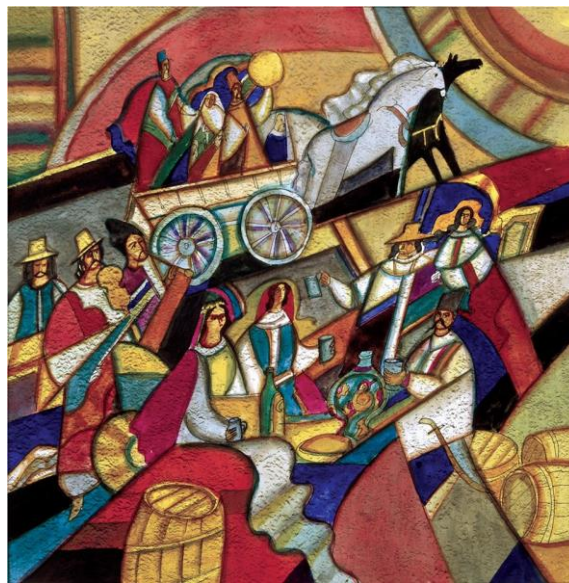

Рис. 2. «В дорозу»

Серед інших заслуг художника є те, що у 1993 р. Ф.Гуменюк став лауреатом Державної премії України імені Т.Г. Шевченка за серію портретів історичних діячів: П. Сагайдачного, П. Полуботка, І. Мазепи, Марусі Чурай, Байди Вишневецького, С. Наливайка, І. Гонти, М. Залізняка. Також художник удостоєний почесного звання заслуженого діяча мистецтв України. У 1993 р. очолив майстерню історичного живопису Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури, увійшов до складу Спілки художників України, з 2000 р. — професор кафедри живопису і композиції

НАОМА. Ф. Гуменюк є активним учасником як персональних, так і групових виставок у різних країнах світу, які відбулися, зокрема, в Торонто, Вінніпегу, Оттаві, Гамільтоні (Канада), Нью-Йорку (США), Духцові (Чехословаччина), Єревані (Вірменія), Баку (Азербайджан), Парижі (Франція) [4]. У 1988 році виставку Ф. Гуменюка експонували в залах Національного архіву Канади в Оттаві, в Українському музеї в Нью-Йорку. Там же, познайомившись з місцевою українською інтелігенцією, художник зміг ближче побачити життя діаспори та зафіксувати її на полотні. «Великдень у Торонто» — одна з композицій «канадського» періоду. Пізніше була участь у виставці робіт українських художників в Гранд-Пале, у Парижі; персональна виставка у Національному художньому музеї в Києві, де була представлена ціла галерея гетьманів, і присудження в 1993 році Національної премії імені Тараса Шевченка в галузі образотворчого мистецтва [14].

Рис. 3. «Посвячення в гетьмани»

Рис. 4. «Байда Вишневецький», 1991

Основними творами на історичну тематику є відомі картини митця: «Вірність Україні» (1972), «Гетьман Дорошенко» (1975), «Гонта і Залізняк» (1976), «Гайдамаки» (1979), «Гетсиманська молитва» (1981), «Маруся Чурай» (1986), «Портрет гетьмана Сагайдачного» (1991), «Кобзар Вересай» (1994), «Мазепа і Карл XII» (1995), «Галшка Гулевичівна» (1997).

Рис. 5. «Гонта і Залізняк»

Рис. 6 «Ще покриють Україну червоні жупани», 1991

Полотна Ф.Гуменюка складно сплутати з іншими, - в його картинах вдало сполучаються традиційна українська символіка та сучасні засади малярства, а поєднання традицій та авангардних віянь надають його творам особливої самобутності.

Також за його ескізами на початку 1980-х років у Дніпропетровську в готелях «Україна» та «Дніпропетровськ» виконано вітражі; Ф.Гуменюком було написано ікони для іконостасу Свято-Покровської церкви у Києві («Спаситель», «Божа Мати», «Святий

князь Володимир», «Крутянська Богородиця», «Архангели Гавриїл та Михаїл»), 12 ікон апостолів, 2 ікони пророків Мойсея і Аарона (кінець 1990-х), настінні розписи у вітварі (2003). Серед відомих учнів майстра – сучасні українські живописці О. Яценко, І. Годунова.

Сам Ф.Гуменюк, окрім того, що був митцем, значну увагу приділяв і науковим працям, теоретизуючи про генезу історичного жанру, який на думку автора, на тривалий час став провідним в образотворчому мистецтві [1; 2]. До нього ставились високі вимоги — утвердження героїчного, патріотичного змісту. Процес оновлення художньої школи, на думку Ф. Гуменюка, завжди є повільним. А щоб позбутись негативного впливу старої системи підготовки молодих митців, необхідно відшукувати перспективні тенденції національного та світового малярства. Він відзначає, що в дипломних роботах київської школи «простежується увага до кольору, притаманного нашому краю, пошуки нових композиційних конструкцій. У композиціях зустрічаються алегорично-символічні образи, які широко використовувалися художниками епохи бароко. Слід повернутися до практики навчання в художніх закладах на зразках античних та класичних творів. Вивчення їх буде основою, на якій працелюбний митець будуватиме свою творчість, розвиватиме українську художню культуру, долучатиметься до європейського творчого процесу [3].

Наукова новизна роботи полягає в узагальненні творчості видатного українського художника Ф.Гуменюка та розгляд в ракурсі становлення і розвитку київської школи історичного живопису.

Висновки. В результаті проведеного дослідження встановлено, що творчість Ф. Гуменюка є важливою складовою у становленні розвитку сучасної київської школи історичного живопису, в межах якої художником сформовано власний неповторний стиль, що ґрунтується на глибоких традиціях народного мистецтва, іконописного малярства, візантизму, бароко, бойчукізму. В його роботах, що характеризуються багатокомпонентними складними композиціями, сполучаються історичне минуле та сучасні художні варіанти його прочитання. Символічно-алегоричні авторські інтерпретації історичних подій та персон сповнені багатьма сенсами, метафорами та образами, формуючи оригінальне поетичне тло прочитання сюжетів на високопрофесійному рівні. Протягом тривалого часу очолюючи навчально-творчу

майстерню історичного живопису, Ф.Гуменюк не лише виховав достойних учнів, але й значною мірою вплинув на формування київської школи історичного живопису.

Література

1. Гуменюк Ф. Історичний живопис і завдання академічної художньої освіти. *Українська Академія Мистецтва: Дослідницькі та науково-методичні праці*. Київ: Українська Академія мистецтва, 1999. Вип. 1. С. 21–25.
2. Гуменюк Ф. Майстерня історичного живопису. *Українська академія мистецтва: дослідницькі та науково-методичні праці*. Київ : Академія образотворчого мистецтва і архітектури, 2009. Вип. 6. С. 27–29.
3. Гуменюк Ф., Ягодкін Г. Український історичний живопис в контексті західноєвропейського художнього процесу. *Українська академія мистецтва*. 2012. Випуск 19. С. 41-49.
4. Гуменюк Феодосій Максимович. URL: <https://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=piued3&id=1299>
5. Гуменюк Феодосій Максимович. URL: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA_%D0%A4%D0%B5%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.html
6. Кохан Н. Українство Феодосія Гуменюка. *День*. 2009. № 105. <https://day.kyiv.ua/article/taym-aut/ukrayinstvo-feodosiya-humenyuka>
7. Крюкова Г.О., Мостовщикова Д. О. Стилiстичнi особливостi етностилю в творчостi сучасних українських митцiв. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 438-442
8. Овчаренко Е. Історична палітра Феодосія Гуменюка. URL: <https://i-ua.tv/culture/79218-istorychna-palitra-feodosiia-humeniuka>
9. Стороженко М, Данченко М. П'ять запитань на тему історичної картини. *Образотворче мистецтво*. 2005. № 1. С. 39–40.
10. Томенко О. Феодосій Гуменюк (до 75-ліття художника). *Образотворче мистецтво*. 2017. № 1(98). С. 99.
11. Тонконог О.І. Натюрморти В. Ю. Вердоні, Ф. М. Гуменюка, М. А. Кристопчука, Е. П. Бережницької у фондovому зібранні національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». *Теоретичне та практичне застосування сучасних наукових досліджень: матеріали науково-практичної конференції (м. Чернівці, 28-29 жовтня 2022 р.)*. С. 19–21
12. Соченко М. Перша всеукраїнська бієнале історичного жанру «Україна від Трипілля до сьогодення в образах сучасних художників». *Актуальні питання гуманітарних наук:*

міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зимомря]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 42. Том 2. С. 55–61.

13. Федорук О. Власний погляд. *Образотворче мистецтво*. 2006. № 1. С. 19–21.

14. Феодосій Гуменюк. URL: <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/gumenyuk-feodosij/>

15. Феодосій Гуменюк: Живопис, графіка: альбом репродукцій. Упорядник Н. Павленко. АртЕк, 1995. 108 с.

16. Феодосій Гуменюк. Альбом. Редактор-упорядник А. Маричевська. Київ, Галерея «АВС-арт», 2010. 224 с.

17. Юр М. Біснале історичного жанру: моральні опори української державності. *Образотворче мистецтво*. 2016. № 1. С. 14–19.

18. Яків Калашник: «незручний» художник. URL: https://www.dnipro.lib.dp.ua/Yakiv_Kalashnyk

References

1. Humenyuk F. (1999). Historical painting and tasks of academic art education. *Ukrainian Academy of Arts: Research and scientific-methodological works*. Kyiv: Ukrainian Academy of Arts, Vol. 1. P. 21–25 [in Ukrainian].

2. Humenyuk F. (2009). Workshop of historical painting. *Ukrainian Academy of Arts: research and scientific-methodological works*. Kyiv: Academy of Fine Arts and Architecture., Vol. 6. P. 27–29[in Ukrainian].

3. Humenyuk F., Yagodka H. (2012). Ukrainian historical painting in the context of the Western European artistic process. *Ukrainian Academy of Arts*. Issue 19. P. 41–49 [in Ukrainian].

4. Humeniuk Feodosiy Maksymovich. URL: <https://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=piued3&id=1299>[in Ukrainian].

5. Humeniuk Feodosiy Maksymovich. URL: https://www.wikidata.uk-ua.nina.az/%D0%93%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%8E%D0%BA_%D0%A4%D0%B5%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B9_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.html [in Ukrainian].

6. Kokhan N. (2009). The Ukraine of Feodosia Humenyuk. *Day*. No. 105. <https://day.kyiv.ua/article/taym-aut/ukrayinstvo-feodosiya-humenyuka>[in Ukrainian].

7. Kryukova G.O., Mostovshchikova D.O. (2018). Stylistic peculiarities of ethnostyle in the work of modern Ukrainian artists. *A young scientist*. No. 4 (56). P. 438–442[in Ukrainian].

8. Ovcharenko E.. Historical palette of Feodosii Humenyuk. URL: <https://i-ua.tv/culture/79218-istorychna-palitra-feodosiia-humeniuka> [in Ukrainian].

9. Storozhenko M., Danchenko M. (2005). Five questions on the topic of a historical painting. *Art*. No. 1. P. 39–40[in Ukrainian].

10. Tomenko O. (2017). Feodosiy Humeniuk (to the artist's 75th birthday). *Art*. No. 1(98). P. 99. [in Ukrainian].

11. Tonkonog O.I. (2022). Still lifes by V. Yu. Verdoni, F. M. Humenyuk, M. A. Krystopchuk, E. P. Berezhnyska in the stock collection of the national historical and ethnographic reserve "Pereyaslav". Theoretical and practical application of modern scientific research: materials of the scientific and practical conference (Chernivtsi, October 28-29, 2022). P. 19–21[in Ukrainian].

12. Sochenko M. (2021). The First All-Ukrainian Biennale of the Historical Genre "Ukraine from Tripillia to the Present in the Images of Contemporary Artists." *Current issues of humanitarian sciences: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Ivan Franko State Pedagogical University of Drohobyt'sk / [editors-compilers M. Pantyuk, A. Dushny, I. Zymomria]*. Drohobych: "Helvetika" Publishing House, 2021. Issue 42. Volume 2. P. 55–61[in Ukrainian].

13. Fedoruk O. (2006). Own view. *Art*. No. 1. P. 19–21[in Ukrainian].

14. Feodosiy Humeniuk. URL: <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/gumenyuk-feodosij/>[in Ukrainian].

15. Feodosiy Humenyuk: Painting, graphics: an album of reproductions. (1995). Compiled by N. Pavlenko. *ArtEk* [in Ukrainian].

16. Feodosiy Humeniuk. (2010). *Album*. Editor-compiler A. Marichevska. Kyiv, "AVS-art" Gallery [in Ukrainian].

17. Yur M. (2016). Biennale of the historical genre: moral foundations of Ukrainian statehood. *Art*. No. 1. P. 14–19. [in Ukrainian].

18. Yakov Kalashnyk: "uncomfortable" artist. URL: https://www.dnipro.lib.dp.ua/Yakiv_Kalashnyk [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.10.2023

Отримано після доопрацювання 14.11.2023

Прийнято до друку 22.11.2023